

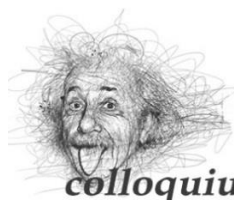

colloquium-journal

ISSN 2520-6990

Międzynarodowe czasopismo naukowe

Jurisprudence
Economic sciences
Historical sciences
Public administration
№4(127) 2022
Część 2

ISSN 2520-6990

ISSN 2520-2480

Colloquium-journal №4 (127), 2022

Część 2

(Warszawa, Polska)

Redaktor naczelny - **Paweł Nowak**
Ewa Kowalczyk

Rada naukowa

- **Dorota Dobija** - profesor i rachunkowości i zarządzania na uniwersytecie Koźmińskiego
- **Jemielniak Dariusz** - profesor dyrektor centrum naukowo-badawczego w zakresie organizacji i miejsc pracy, kierownik katedry zarządzania Międzynarodowego w Ku.
- **Mateusz Jabłoński** - politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki.
- **Henryka Danuta Stryczewska** – profesor, dziekan wydziału elektrotechniki i informatyki Politechniki Lubelskiej.
- **Bulakh Iryna Valerievna** - profesor nadzwyczajny w katedrze projektowania środowiska architektonicznego, Kijowski narodowy Uniwersytet budownictwa i architektury.
- **Leontiev Rudolf Georgievich** - doktor nauk ekonomicznych, profesor wyższej komisji atestacyjnej, główny naukowiec federalnego centrum badawczego chabarowska, dalekowschodni oddział rosyjskiej akademii nauk
- **Serebrennikova Anna Valerievna** - doktor prawa, profesor wydziału prawa karnego i kryminologii uniwersytetu Moskiewskiego M.V. Lomonosova, Rosja
- **Skopa Vitaliy Aleksandrovich** - doktor nauk historycznych, kierownik katedry filozofii i kulturoznawstwa
- **Pogrebnaya Yana Vsevolodovna** - doktor filologii, profesor nadzwyczajny, stawropolski państwowy Instytut pedagogiczny
- **Fanil Timeryanowicz Kuzbekov** - kandydat nauk historycznych, doktor nauk filologicznych. profesor, wydział Dziennikarstwa, Bashgosuniversitet
- **Aliyev Zakir Hussein oglu** - doctor of agricultural sciences, associate professor, professor of RAE academician RAPVHN and MAEP
- **Kanivets Alexander Vasilievich** - kandydat nauk technicznych, docent wydziału dyscypliny inżynierii ogólnej wydziału inżynierii i technologii państwowej akademii rolniczej w Połtawie
- **Yavorska-Vitkovska Monika** - doktor edukacji, szkoła Kuyavsky-Pomorski w Bydgoszczy, dziekan nauk o filozofii i biologii; doktor edukacji, profesor
- **Chernyak Lev Pavlovich** - doktor nauk technicznych, profesor, katedra technologii chemicznej materiałów kompozytowych narodowy uniwersytet techniczny Ukrainy „Politechnika w Kijowie”
- **Vorona-Slivinskaya Lyubov Grigoryevna** - doktor nauk ekonomicznych, profesor, St. Petersburg University of Management Technologia i ekonomia
- **Voskresenskaya Elena Vladimirovna** doktor prawa, kierownik Katedry Prawa Cywilnego i Ochrony Własności Intelektualnej w dziedzinie techniki, Politechnika im. Piotra Wielkiego w Sankt Petersburgu
- **Tengiz Magradze** - doktor filozofii w dziedzinie energetyki i elektrotechniki, Georgian Technical University, Tbilisi, Gruzja
- **Usta-Azizova Dilnoza Ahrarova** - kandydat nauk pedagogicznych, profesor nadzwyczajny, Tashkent Pediatric Medical Institute, Uzbekistan
- **Oktay Salamov** - doktor filozofii w dziedzinie fizyki, honorowy doktor-profesor Międzynarodowej Akademii Ekoenergii, docent Wydziału Ekologii Azerbejdżańskiego Uniwersytetu Architektury i Budownictwa
- **Karakulov Fedor Andreevich** – researcher of the Department of Hydraulic Engineering and Hydraulics, federal state budgetary scientific institution "all-Russian research Institute of hydraulic Engineering and Melioration named after A. N. Kostyakov", Russia.

Google Scholar SlideShare

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

«Colloquium-journal»

Wydawca «Interdruk» Poland, Warszawa

Annopol 4, 03-236

E-mail: info@colloquium-journal.org

<http://www.colloquium-journal.org/>

CONTENTS

PUBLIC ADMINISTRATION

Вершицкая Н.А. КОНТРОЛЬ И АУДИТ В ГОСУДАРСТВЕННОМ СЕКТОРЕ.....	4
Vershitskaya N.A. CONTROL AND AUDIT IN PUBLIC SECTOR	4
Шпіньова Юлія ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА ЯК ПРОЦЕС ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ	6
Shpinova Yuliia PUBLIC POLICY AS A DECISION-MAKING PROCESS	6

HISTORICAL SCIENCES

Самойленко Б. ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО УНОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЗА УМОВ ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ (90-і роки ХХ ст.)	9
Samoylenko B. PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS UNDER THE CONDITIONS OF DEMOCRATIC DEVELOPMENT OF UKRAINE (90s of the XX century).....	9
Хрящевська Л.М. РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЙ, НАПРЯМКІВ ТА ПІДХОДІВ В ЕТНОЛОГІЇ В КІНЦІ ХІХ – ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ ХХ СТ.	13
Hryashchevskaya L. M. DEVELOPMENT OF CONCEPTS, DIRECTIONS AND APPROACHES IN ETHNOLOGY IN THE END OF XIX - FIRST QUARTER OF XX CENTURY.	13
Бекмирзаев М.А., Холиков Ж.Т. ВАЖНОСТЬ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ УСЛУГ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	18
Bekmirzaev M.A., Kholikov Zh.T. THE IMPORTANCE OF THE DEVELOPMENT OF THE SERVICE SECTOR IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	18

ECONOMIC SCIENCES

Духхани Адиль Башир Дхахир ВЛИЯНИЕ БЮДЖЕТА НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ И СОЗДАНИЕ ДОБАВЛЕННОЙ СТОИМОСТИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ	21
Dukhkhani Adil Basheer Dhahir IMPACT OF THE BUDGET ON ECONOMIC DEVELOPMENT AND VALUE CREATION IN THE EUROPEAN UNION	21
Лысенко Е.В., Леонтьев Р.Г. ПЛЮСЫ И МИНУСЫ ПРИМЕНЕНИЯ БЮДЖЕТНОЙ КЛАССИФИКАЦИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ФИНАНСОВОЙ СФЕРЫ.....	27
Lysenko E.V., Leontiev R.G. PROS AND CONS OF USING BUDGET CLASSIFICATION IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION OF THE FINANCIAL SECTOR	27
Лысенко Е.В., Леонтьев Р.Г. ЦИФРОВИЗАЦИЯ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ В ЗАКУПКАХ. ЭЛЕКТРОННОЕ АКТИРОВАНИЕ.....	29
Lysenko E.V., Leontiev R.G., DIGITALIZATION OF OBLIGATIONS IN PROCUREMENT. ELECTRONIC QUESTIONNAIRE.	29
Лысенко Е.В., Леонтьев Р.Г. ПРИНЯТИЕ БЮДЖЕТНОГО ОБЯЗАТЕЛЬСТВА БЕЗ ШТРАФА: ПАМЯТКА ДЛЯ БУХГАЛТЕРА	32
Lysenko E.V., Leontiev R.G. MAKING A BUDGET COMMITMENT WITHOUT PENALTY: MEMO FOR THE ACCOUNTANT	32
Ли Сяохань ЗНАЧЕНИЕ РОССИИ НА ДРЕВНЕМ ШЕЛКОВОМ ПУТИ.....	34
Xiaohan Li THE IMPORTANCE OF RUSSIA ON THE ANCIENT SILK ROAD	34
Мірзоєва Т.В., Мірзоєв Т.Д. СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА НІШЕВИХ ЗЕРНОБОБОВИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР	36
Mirzoieva T.V., Mirzoiev T.D. CURRENT STATE OF PRODUCTION OF NICHE GRAIN BEANS OF AGRICULTURAL CROPS	36
Орцханова М. А. ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ КАК ДРАЙВЕР ИННОВАЦИОННОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ.	41
Ortskhanova M.A. DIGITALIZATION OF THE ECONOMY AS A DRIVER OF INNOVATIVE ECONOMIC DEVELOPMENT.	41

JURISPRUDENCE

Гейвандова Д. М., Научный руководитель: Кручек И. В.

KARL MARX. PORTRAIT AGAINST THE BACKGROUND OF LABOR LAW44

Geyvandova D. M., Research Supervisor: Kruchek I. V.

KARL MARX. PORTRAIT AGAINST THE BACKGROUND OF LABOR LAW44

Балякина Е.Б., Зульфальева В. Г., Хасанова А.Р.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ В СФЕРЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК47

Balyakina E.B., Zulfal'eva V.G., Khasanova A.R.

ACTUAL PROBLEMS IN THE FIELD OF PUBLIC PROCUREMENT47

Цветикова Т.В., научный руководитель: Оксамытний В.В

РОЛЬ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ В РЕШЕНИИ «НАЦИОНАЛЬНОГО ВОПРОСА»49

Tsvetikova T.V., scientific supervisor: Ohamytny V.V.

THE ROLE OF LEGAL CULTURE IN SOLVING THE "NATIONAL QUESTION"49

Яковчук І.В.

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОВЖИВАННЯ ВПЛИВОМ55

Yakovchuk I.V.

CRIMINAL CHARACTERISTICS OF INFLUENCE ABUSE55

УДК 94(477)

Хрящевська Л.М.,*кандидат історичних наук, доцент кафедри історії Миколаївський національний університет імені**В.О. Сухомлинського,*ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2611-0817>**РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЙ, НАПРЯМКІВ ТА ПІДХОДІВ В ЕТНОЛОГІЇ В КІНЦІ XIX – ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ XX СТ.****Hryashchevskaya L. M.,***candidate of historical sciences, associate professor of department to history, Mykolaiv national university to the name of V. O. Sukhomlynskyho,*ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2611-0817>**DEVELOPMENT OF CONCEPTS, DIRECTIONS AND APPROACHES IN ETHNOLOGY IN THE END OF XIX - FIRST QUARTER OF XX CENTURY.****Анотація:**

Розглянуто розвиток концепцій, напрямків та підходів в етнології в кінці XIX – першій чверті XX ст.: дифузійністська концепція, етнопсихологічний та еволюційністський напрямки, досягнення американської школи історичної етнології та французької соціологічної школи. Досліджено фактологічна база етнологічних досліджень дифузійністського підходу. З'ясовано його формування, історичні витоки, ключові положення та здобутки дифузійнізму. Доведено, що дифузійнізм сприяв розширенню методологічного інструментарію етнологічної науки.

Summary:

The development of concepts, directions and approaches in ethnology at the end of the nineteenth - the first quarter of the twentieth century: Diffusionist concept, ethnopsychological and evolutionary direction, achievement of the American school of historical ethnology and the French sociological school. The Factology Base of Ethnological Research of the Diffusion Approach is investigated. Its formation, historical leakages, key provisions and achievements of diffusionism are clarified. It is proved that diffusionism contributed to the expansion of the methodological instrument of ethnological science.

Ключові слова: концепція, школа, дифузійнізм, інструментарій, підхід, етнологія, наука, культура, мова.

Key words: concept, school, diffusionism, toolkit, approach, ethnology, science, culture, language.

Поява дифузійністського підходу була обумовлена розширенням фактологічної бази етнологічних досліджень, проведенням масштабних польових досліджень у різних кутках світу. На зміну етнографам-аматорам - місіонерам, мандрівникам торговцям - прийшла, генерація досвідчених учених, які працювали за науково розробленими програмами. З'являлося дедалі більше фактів, що їх не могла пояснити еволюціонізм. Методологічна криза еволюційної теорії в етнології привела до появи декількох дифузійністських шкіл.

Історичні витоки дифузійнізму справедливо вбачають в спадщину еволюційної теорії трактували представники расистського або біологічного напрямку в етнології. Будучи переконаним у тому, що духовний та психічний розвиток усього людства підкорений єдиним законам і здійснюється лінійно, А. Бастіан одним із перших звернув увагу на значенні етнічного фактору в науці, існуванні географічних провінцій (історико-етнографічних областей) та інших локальних факторах розвитку культур і народів. А. Бастіан наголошував на тому, що кожному народові були притаманні особливі думки, винаходи, які в сукупності складали культурне надбання [10, с. 108-109]. Наступним кроком у теоретичній розробці цієї думки мала стати теорія запозичень та проникнення ідей, уявлень і технологій як основа розвитку культури й суспільства.

Поняття дифузійнізм досить вдало передавало зміст даного наукового напрямку в етнології. Його суть полягала в доведенні, що історія людства розвивається через різні форми контактів між народами, унаслідок яких відбувається запозичення та поширення культурних явищ. Таким чином, еволюційністська схема поступального розвитку людства замінюється принципом часово- просторового «розтікання» культурних явищ.

Дифузійнізм часто називають «напрямком» в етнології, хоча, як зазначає французький дослідник Р. Дельєж, насправді він був лише реакцією на тотальне панування еволюціонізму та деякі суперечливі моменти даної концепції [5, с. 20]. Представники дифузійністських шкіл дотримувалися подекуди принципово різних поглядів [11, с. 14], однак в одному їх позиції збігалися: вони ставили під сумнів такі основні постулати еволюціонізму, як прогрес, стадіальність, самовдосконалення людини як чинник суспільного розвитку тощо. Дифузійнізм ґрунтується на уявленні поширення культури чи окремих її елементів із одного центру чи центрів. Одним із ключових положень дифузійнізму є теорія культурних кіл, згідно з якою поєднання ряду ознак у певному географічному районі дозволяє виділити окремі культурні кола. При цьому «культурне коло» становить штучно утворене за довільно обраними сегментами поняття, що не розвивається в

часі, а тільки взаємодіє з іншими «колами» в географічному просторі. Якщо природне середовище, в якому перебуває культура, зазнає змін, її розвиток спрямовується іншим шляхом, а внаслідок взаємодії старих культур можуть виникати нові [1, с. 23].

На формування дифузійнізму суттєво вплинули праці засновника геополітики Ф. Ратцеля «Антропогеографія» (1882) та «Земля і життя» (1891). Професор етнографії Мюнхенського університету Фрідріх Ратцель першим звернув увагу на закономірності розподілу явищ культур по країнах і зонах. Він проаналізував географічне поширення предметів матеріальної культури, що у свою чергу пов'язав із поширенням етносів - носіїв цих предметів. На думку Ф. Ратцеля, викликані природними умовами відмінності між культурами етносів, поступово згладжуються завдяки просторовим переміщенням етнографічних предметів через культурні контакти етносів. Предмети матеріальної культури значно довше зберігаються, а відповідно й ареал поширення етносу має виражені межі. Роль людини Ф. Ратцель вважав другорядною і розглядав відносну незалежність культури від людини. Дослідник звертав увагу на взаємозв'язок географічної та культурно-антропологічної складової держави, акцентуючи увагу на ролі кордонів, рел'єфу місцевості, ґрунтів та місця розташування.

Свої теоретичні погляди Ф. Ратцель застосовував на практичному матеріалі, зокрема, в узагальнюючій праці «Народознавство», яка становить ґрунтовний нарис етнографії народів світу [13]. Ідеї Ф. Ратцеля суттєво вплинули на розвиток географії та політичної думки у Європі. У Скандинавії поширився історико-географічний напрям (Ерік Норденшельд), у Німеччині - культурно-історична (Фрітц Гребнер і Вільгельм Шмідт) та антропогеографічна (Лео Фробеніус) школи. У Північній Америці ідеї дифузійнізму знайшли своє вираження в теорії культурних ареалів (Едуард Сепір, Мелвілл Херсковіц), в Англії ж виникла школа гіпердифузійнізму, представники якої (Ерафтон Еліот-Сміт, Уільям Ріверс) постулювали існування єдиного центру виникнення та поширення культури у світі.

Заслуга дослідників-дифузійністів полягає насамперед у тому, що вони поставили під сумнів однолінійний розвиток людства, а також надавали великого значення міграційним процесам, у результаті яких елементи одного «кола», нагромаджуючись, поширюються шляхом дифузії й утворюють культурні пласти. Дифузійністи наголошували на феномені контактів між культурами, що виникає у ході цього поширення: якщо саме «культурне коло» являє собою вихідну форму, то розсіяні по усьому світу культурні комплекси є його варіантами, зміненими запозиченнями інших культур у ході процесу поширення [8, с. 7]. Для етнологів-дифузійністів вихідною точкою аналізу кожного культурного явища було з'ясування його географічного та етнічного походження. Відтак вивчалися шляхи поширення матеріальної і духовної культури на земній кулі, що уявлялося як пересування,

запозичення та змішування її окремих елементів чи цілих комплексів. Самі культурні моделі досліджувалися під кутом виокремлення і диференціації присутніх в них власних (самобутніх) та запозичених компонентів. Із таких позицій розроблялися програми і систематизувалися результати польових досліджень, що мали виявляти епіцентри еультурогенезу та механізм його поширення.

Дифузійнізм сприяв розширенню методологічного інструментарію етнологічної науки. Зокрема, Л. Фробеніусом було запроваджено метод картографування культур, завдяки якому він створив карту культур Африки. У. Ріверс активно застосовував експериментальні методи дослідження культури і використовував результати своїх польових спостережень для теоретичних узагальнень.

Екзотичність таких положень дифузійнізму як категоричне відкидання розвитку, незалежність культури від людини, сприйняття культур як живих організмів тощо, призвела до того, що ця наукова концепція доволі швидко була розкритикована й не знайшла багатьох послідовників. З іншого боку, пильна увага до міграційних процесів та етнокультурних контактів, запропоновані дифузійнізмом, активно використовувалися у подальших дослідженнях.

Паралельно із розвитком дифузійністської концепції йшло формування етнопсихологічного напрямку в етнології. Його засновником справедливо вважається німецький психолог, філософ та мовознавець Вільгельм Вундт (1832-1920). Він одним із перших сформулював ідею, згідно якої мова є проявом народного духу та колективної волі. Перенесена у сферу дослідження народної творчості ця думка справила значний вплив на розвиток фольклористики й етнографії, у тому числі в Україні. Одним із результатів зближення психології та етнології на початку ХХ століття стало формування так званого психоаналітичного напрямку в етнології. Його засновник, З. Фрейд, у праці «Тотем і табу» (1913) спробував пояснити виникнення найдавніших соціальних інститутів особливостями розвитку людської сексуальності. Екзотичність багатьох ідей З. Фрейда у сфері етнології призвела до скептичного ставлення до них з боку наукової громадськості. Однак згодом у роботах К. Е. Юнга та М. Еліаде окремі аспекти психоаналітичного методу в етнології отримали подальший плідний розвиток.

Незважаючи на активну наукову критику, а також на появу багатьох альтернативних течій і напрямків еволюціонізм як світоглядний дослідницький принцип в етнологічних дослідженнях, не було відкинуто остаточно. Навпаки, ідея поступового прогресивного розвитку й сьогодні залишається однією з найбільш поширених в етнології. Свідченням цього є так званий неоеволюціоністський напрямок, засади якого були розроблені Л. Уайтом і розвинені М. Саліно, Р. Раппортом, Л. Вайдою, М. Харісом, Р. Карнейро, Р. Неролом та іншими дослідниками. Неоеволюціоністи намагалися поєднати еволюціонізм із функціоналістською

та дифузійні концепції, широко використовуючи компаративні методи дослідження.

Згідно неоеволюційної концепції людина створює культурні механізми, що дозволяють їй адаптуватися до різних екологічних умов. Застосування еволюційної моделі природного відбору до культурних конструкцій з біологічною основою дозволяє уточнити механізми вироблення культурних моделей в різних спільнотах людей [12, с. 5].

Вже на початку XX ст. з'являються наукові школи, представники яких намагалися поєднати здобутки еволюційного та дифузійного бачень етнічного розвитку людства. Ще у 1890-х роках у США починає зароджуватися принципово новий напрям етнологічної науки, сформований на основі критики традиційних течій, тобто еволюціонізму та дифузійнізму. Він отримав назву «американська школа історичної етнології», яку за іменем її основоположника Франца Боаса (1858-1942) часто називають ще «школою Боаса». Основне завдання етнології представники цієї школи бачили у всебічному вивченні культури, мови, антропологічних ознак кожного окремого народу. Багато ідей «школи Боаса» становлять предметне поле й сучасної етнології.

Будучи насамперед етнологом-практиком, Ф. Боас, в руслі традицій тодішньої американської антропології, значно меншу увагу приділяв теоретичним питанням. Водночас, наголошуючи на першорядній ролі емпіричних даних в антропології, Ф. Боас був свідомий також необхідності їх теоретичного осмислення [9, с. 97].

Вихідним пунктом його теоретичної концепції було постулювання обмеженості еволюційного підходу, який учений звинувачував у схематичності та суб'єктивізмі, заснованому на переконанні про вищість західної цивілізації. Ф. Боас був впевнений у недолугості спроб відкрити об'єктивні закони розвитку людського суспільства. Еволюціоністи, на його думку, нав'язували «той застарілий погляд на природу, згідно з яким відкриття загальних законів було кінцевою метою дослідження. Звичайно, у своїй основі даний погляд є протилежним справжньому історичному. Згідно цього останнього, закони природи визнаються у кожній конкретній події, а головний інтерес сфокусований на події як на явищі у картині світу. Так само історичний погляд містить сильний естетичний елемент, який знаходить своє вираження у концепції індивідуальної (конкретної) події» [3, с. 88]. Не відкидаючи остаточно еволюції, Ф. Боас наголошував на її варіативності, а відтак закликав до вивчення кожної окремої культури як самобутнього явища, яке неможливо розглядати виключно крізь призму «загальних законів» суспільного розвитку.

На формування ідей цієї школи значною мірою вплинуло неокантіанство (Г. Ріккерт, В. Віндельбанд, інші представники Баденської школи), згідно з яким заперечувалася наявність загальних законів в історичному процесі, а усі історичні об'єкти вивчалися як цілісне явище. Представники американської школи історичної етнології (А. Кребер,

К. Уїслер, П. Радін та ін.) виходили з того, що пояснення будь-якого культурного простору слід шукати не в зовнішніх відносинах культурних явищ, не в стадіях еволюції і не в діях і впливах, а у внутрішній цілісності і функціональній залежності елементів культурної системи, що вивчається [4, с. 8-9]. В американській науці дана школа, фактично започаткувала напрямок так званого культурного релятивізму, що був панівним приблизно до середини XX ст. Водночас, на європейську етнологію американська школа вплинула не дуже сильно.

Що стосується вивчення соціальної організації людства, яка тоді ще залишалася основою предметної сфери етнології, то тут найбільших успіхів досягла французька соціологічна школа, що найбільшу увагу приділяла питанням закономірностей розвитку суспільства, колективним уявленням, соціальній солідарності тощо. Соціальний вектор розвитку французької науки значною мірою був зумовлений соціально-економічними особливостями розвитку країни. Як відмітив С. Стельмах, «французька історіографія традиційно знаходилася під впливом раціоналізму та позитивізму, а політичні умови не висували перед нею завдань об'єднання нації і створення держави ... Це створювало підґрунтя для здорового критицизму й відкривало простір теоретичним новаціям» [14].

На відміну від дифузійністів, котрі акцентували увагу на вивченні культурних явищ, представники соціологічної течії знову зосередили свої зусилля на створенні теорій, які б пояснювали розвиток усього людського суспільства. Засновником і найвизначнішим представником французької соціологічної школи виступив відомий соціолог, філософ і педагог Еміль Дюркгейм (1858-1917). У 1898 р. розпочалося видання наукового журналу «L'Année Sociologique», у якому оприлюднювалися та популяризувалися ідеї соціологічної школи. В основі методології французької соціологічної школи були покладені поняття соціального факту та колективних уявлень. За Дюркгеймом, соціальний факт, у ролі якого можуть виступати будь-які суспільні інститути, вірування, традиції тощо, існують об'єктивно, поза бажаннями людини, яка змушена підлаштовуватися до них, щоб почувати себе комфортно у суспільстві. Саме тому соціальні факти необхідно досліджувати «як речі». Людська свідомість, на думку Е. Дюркгейма, складається з індивідуальної - специфічної для кожної конкретної людини й визначеної особливостями її психіки та колективної єдиної для всієї групи й незалежної від волі індивідів. Колективна свідомість складається з колективних уявлень, що показують людині способи поведінки у тій чи іншій ситуації й здійснюють на неї тиск, якщо людина буде намагатися протистояти. Різновидом колективних уявлень Е. Дюркгейм вважав національну свідомість. Він констатував також формування колективної свідомості європейських суспільств, зазначаючи, що над європейськими народами прагне утворитися спонтанним рухом європейське суспільство, що має певну самосвідомість і початкову організацію [17, с. 254].

Важливе місце у поглядах Е. Дюркгейма займає концепція соціальної солідарності, яка цементує та утримує будь-яке суспільство. Для примітивних суспільств характерна так звана механічна солідарність, для якої притаманними є колективізм, розчинення індивідуальності, домінування каральних санкцій тощо. Суспільний поділ праці призводить до формування органічної солідарності, яка характеризується високою індивідуалізованістю членів соціуму, кожен з яких має свою «сферу дій», перевагою цивільного, адміністративного, конституційного права, зниженням ролі релігії тощо. Суспільство з органічною солідарністю є міцнішим і більш розвиненим, проте механічна солідарність ніколи не зникає остаточно.

Чи не найбільш вагомим здобутком соціологічної школи можна вважати теорію первісного мислення, сформульовану учнем Е. Дюркгейма - Люс'єном Леві-Брюлем у праці «Примітивна ментальність» (перше видання: Париж, 1922 р.). Французький дослідник наголошував на тому, що ментальність та мислення первісних людей на є рудиментарно-інфантильною або патологічною формою нашої ментальності. Навпаки, в звичних для себе умовах примітивне мислення постає цілком природним, складним і, водночас, розвиненим [6, с. 10]. Згідно теорії Л. Леві-Брюля, основна відмінність у мисленні сучасних та первісних людей полягала у тому, що останні не відокремлювали мислення від емоцій та почуттєвих аспектів пізнання світу. Визначальним фактором колективних уявлень первісних культур була віра у надприродні сили і можливість спілкування з ними. Місце законів логічного мислення (тотожності, несуперечності) займає закон співучасті або партиципації, відповідно до якого предмет або людина може бути водночас самим собою і чимось іншим [18, с. 232]. Л. Леві-Брюль називав цей тип людського мислення «дологічним», оскільки він не спирається на закони формальної логіки. В сучасній антропології ідея про наявність двох типів мислення була відкинута, хоча Е. Еванс-Прічард зазначає, що праці Л. Леві-Брюля все одно стали серйозним стимулом до формування нових проблем, а їх вплив виявився плідним не тільки у сфері антропологічної теорії, але й у польовій практиці [7, с. 163]. Не зважаючи на те, що праці Л. Леві-Брюля були піддані критиці майже одразу після їх появи, у період 20-30-х рр. XX ст. вони визначили один із основних напрямків, у якому просувався розвиток етнологічних знань у Європі.

Величезну роль у становленні світової етнологічної науки відіграв Марсель Мосс. Племінник та учень Е. Дюркгейма не проводив власних польових досліджень і не створив жодної великої монографії. Однак його надзвичайна ерудованість, фундаментальні есе та статті, а також науково-організаційна діяльність дозволили сучасному французькому дослідникові М. Абелесу підкреслити, що саме з М. Мосса починається сучасна антропологія у Франції [2, с. 69].

Суттєвим є внесок французьких соціологів у

вивчення релігії та міфології. Е. Дюркгейм ввів поняття поділу часу й простору на сакральний (священний) та профанний (повсякденний), яке на його думку було основою будь-якої релігійної системи. Міф Е. Дюркгейм та М. Мосс розглядали у контексті дослідження релігійних феноменів. Е. Дюркгейм ототожнював міф та релігійне вірування, визначаючи їх як уявлення або систему уявлень, що виражають сутність священних чинників, чесноти й можливості, якими вони наділені, їхню історію, їхні стосунки одних з одними й зі світськими чинниками. Дослідники вважали, що міфи доповнюються певними ритуалами, а ритуали отримували пояснення завдяки міфові. Міфи, на їхню думку, слід розглядати як предмети віри, що відрізняє міфологію від казок. Е. Дюркгейм стверджував, що міфи впливають на людей, пропонуючи їм підлаштувати свою поведінку під міфологічні «зразки». М. Мосс наголошував на тому, що міфи становлять цілісну систему, тому їх не можна розглядати ізольовано один від одного [15, с. 72]. Французькі соціологи вважали релігію соціальним явищем, наполягаючи на тому, що певному рівню розвитку суспільства мають відповідати певні способи релігійного вираження, їм також належить концепція, згідно з якою релігійна думка ділить світ на два відокремлених начала - священне і мирське [5, с. 20].

Кілька слів необхідно сказати також про суспільно-політичний аспект ідей французької соціологічної школи. Річ у тім, що у перші десятиліття XX ст. французька соціологічна школа вважалася одним із найбільш вагомих інтелектуальних центрів соціалістичного руху, а сам Еміль Дюркгейм - одним із його ідеологів. Такий погляд, зокрема, відображено у працях М. Грушевського. Справді, акцент, який робили французькі соціологи на колективних уявленнях, соціальній солідарності, взаємовідносинах між суспільними прошарками зближує їхні ідеї не тільки з еволюційною теорією, але й з марксизмом. Однак у принципових питаннях погляди представників цих двох шкіл не збігалися. На відміну від марксистів, Еміль Дюркгейм вважав суспільний поділ праці природним явищем, а спроби його знищення та побудови егалітарного суспільства розглядав як утопічні. Не був схильний Е. Дюркгейм і до переоцінювання прогресивної ролі революцій.

Значення французької соціологічної школи важко переоцінити. Як зазначає В. Завальнюк, без неї також неможливо уявити появу «структурної антропології» К. Леві-Стросса, що стала етапним моментом у формуванні сучасної методології етнологічної науки у якій первісні суспільства розглядаються як структурно впорядковані й організовані сукупності знакових систем (міфу, ритуалу, жесту, спорідненості, права та ін.). Ідеї К. Леві-Стросса визначали теоретико-методологічну базу етнологічної науки до кінця XX ст., а подекуди не втратили наукової актуальності й досі. Розробки французьких соціологів першої чверті XX ст. створили підґрунтя на якому сформувалася функціоналістська парадигма Б. Маліновського та

А. Р. Радкліфф-Брауна.

Головне досягнення представників соціологічної школи в етнології полягає в тому, що порівняно з еволюціоністами і дифузійністами вони намагалися показати особливості кожного етно-соціального організму (народу), розглядаючи суспільство як динамічну структуру, в якій існують свої мінливі моральні норми. Суспільний розвиток трактувався ними не як плавний поступальний рух, а як важкий та стрибкоподібний процес, що переживає фази падіння й піднесення.

Таким чином, в кінці XIX – першій чверті XX ст. продовжується становлення етнології як науки. У цей час зароджуються американська школа історичної етнології, французька соціологічна школа, окреслюється предметна сфера науки та основні проблемні питання, які вона вивчає. Центрами розвитку етнології у світі стали Франція, Німеччина, до певної міри США. Вплив наукових центрів цих країн можна вважати глобальним, адже він поширився на всю світову етнологію.

Список джерел та літератури

1. Антонюк О.В. Методологічні засади культурології як науки: проблеми становлення та розвитку //Часопис Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. Науковий журнал. 2008. № 1.
2. Абелес М. Об антропологии во Франции //Этнографическое обозрение. 2005. № 2.
3. Боас Ф. История антропологии //Этнографическое обозрение. 2002. № 6.
4. Бережна С. До становлення методологічної програми історичної компаративістики в XIX – на початку XX ст. //Волинські історичні записки. Т. 3. 2009. С. 8-9.
5. Дельеж Р. Нариси з історії антропології. Школи. Автори. Теорії. К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2008.
6. Дорошенко С. Ментальність як теоретико-методологічна підстава для аналізу політичного мислення французів //Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Львів, 2011. Вип. 23.
7. Эванс-Причард Э. История антропологической мысли. М.: Восточная литература, 2003.
8. Завальнюк В.В. Генезис антропологических знаний у сучасному правовому вимірі //Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць /Керівник авт. кол. С.В. Ківалов; відп. За вип. О.В. Козаченко. Миколаїв: Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Н.В., 2009. Вип. 38.
9. Кузнецов И.В. История «Истории антропологии» Франца Боаса //Этнографическое обозрение. 2002. № 6.
10. Марков Г.Е. От истоков немецкой этнологии к ее расцвету. Вопросы теории //Этнографическое обозрение. 1996. № 4.
11. Марков Г.Е. Теория или миф? //Этнографическое обозрение. 2004. № 4.
12. Парахонський Кузнецов И.В. История «Истории антропологии» Франца Боаса //Этнографическое обозрение. 2002. № 6. Методологічні аспекти культурології //Магістеріум. 2000. Вип. 5. Культурологія.
13. Ратцель Ф. Народоведение. Спб.: Типография Товарищества «Просвещение», 1904. Т. 1. 764 с.; Т. 2. 877 с.
14. Стельмах С.П. Методологія історії //Енциклопедія історії України. Т. 6. К.: Наукова думка, 2009.
15. Судин Д.Ю. Соціологічні теорії міфу: основні концепції та їхні представники //Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. 2010. Вип. 4. С. 72-73.
16. Тер-Акопян Н.Б. Взгляды К. Маркса на историю первобытного общества и понятие общественно-экономической формации //Этнографическое обозрение. 1983. № 4.
17. Формування європейської ідентичності в контексті мульти-культурної парадигми. К, 2009.
18. Юрій М.Ф. Етнологія: навч. посіб. К.: Дакор, 2006.

Colloquium-journal №4(127), 2022

Część 2

(Warszawa, Polska)

ISSN 2520-6990

ISSN 2520-2480

Czasopismo jest zarejestrowany i wydany w Polsce. Czasopismo publikuje artykuły ze wszystkich dziedzin naukowych. Magazyn jest wydawany w języku angielskim, polskim i rosyjskim.

Częstotliwość: co tydzień

Wszystkie artykuły są recenzowane.

Bezpłatny dostęp do elektronicznej wersji magazynu.

Przesyłając artykuł do redakcji, autor potwierdza jego wyjątkowość i jest w pełni odpowiedzialny za wszelkie konsekwencje naruszenia praw autorskich.

Opinia redakcyjna może nie pokrywać się z opinią autorów materiałów.

Przed ponownym wydrukowaniem wymagany jest link do czasopisma.

Materiały są publikowane w oryginalnym wydaniu.

Czasopismo jest publikowane i indeksowane na portalu eLIBRARY.RU,

Umowa z RSCI nr 118-03 / 2017 z dnia 14.03.2017.

Redaktor naczelny - **Paweł Nowak, Ewa Kowalczyk**

«Colloquium-journal»

Wydawca «Interdruk» Poland, Warszawa

Annopol 4, 03-236

Format 60 × 90/8. Nakład 500 egzemplarzy.

E-mail: info@colloquium-journal.org

<http://www.colloquium-journal.org/>